

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ПРАВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор КУП НАН України
Юрій БОШИЦЬКИЙ
«17» 06 2026 року

**ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ДЛЯ
ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ НА ТРЕТІЙ (ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ)
РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА
ФІЛОСОФІЇ (PHD) ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ D8 «ПРАВО», ГАЛУЗІ ЗНАНЬ
«БІЗНЕС, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ПРАВО»**

Затверджено
Рішенням Вченої ради
Київського університету права НАН України,

протокол № 3 від 16 червне р.

КИЇВ - 2026

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму вступного випробування до аспірантури із спеціальності D8 «Право» розроблено в обсязі програми рівня вищої освіти магістра з даної спеціальності та призначено особам, які здобули вищу освіту за ступенем магістра або спеціаліста, і які мають достатній рівень теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, для продукування нових ідей, оволодіння освітньо-науковою програмою підготовки здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та/або практичне значення.

Вступний іспит зі спеціальності проводиться в усній формі за екзаменаційними білетами, кожний з яких складається з 4-х питань:

перше питання- відповідь на теоретичні питання модуля 1;

друге питання - відповідь на теоретичні питання модуля 2;

третє питання- відповідь на теоретичні питання модуля 3;

четверте питання- відповідь на теоретичні питання модуля 4.

Вступник до аспірантури повинен продемонструвати повноту знань категорійно-понятійного апарату, нових підходів до трактування окремих понять, категорій та термінів, розуміння їхньої сутності, а також знання фактів, термінології, структур, принципів, закономірностей, методів і засобів правової науки. Вступник до аспірантури повинен також продемонструвати здатність аналізувати проблему з різних точок зору, показати знання правових явищ та процесів, діапазон володіння вміннями навичками операційного рівня, методичну грамотність, зокрема сформованість конструктивно-планувальних, проектувальних, комунікативно-навчальних і дослідницьких умінь.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ДЛЯ АСПІРАНТІВ

МОДУЛЬ 1.

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

ТЕМА 1. ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЯК НАУКА ТА НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Поняття і система юридичної науки. Об'єкт і предмет юридичної науки. Функції юридичної науки.

Особливості загальної теорії держави і права як науки. Предмет загальної теорії держави і права. Загальна теорія держави і права в системі суспільних наук. Загальна теорія держави і права в системі юридичних наук. Функції загальної теорії держави і права.

Поняття, основні ознаки, структура і призначення методології пізнання державно-правових явищ. Світоглядні методи пізнання державно-правових явищ (метафізичний, діалектичний, ідеалістичний, матеріалістичний тощо). Загальнонаукові методи пізнання державно-правових явищ. Конкретно-наукові методи пізнання державно-правових явищ. Формально-логічний метод. Порівняльно-правовий метод.

Теорія держави і права як навчальна дисципліна. Роль та місце теорії держави і права в системі юридичних наук. Структура та значення курсу «Теорія держави і права» для підготовки студентів – юристів.

ТЕМА 2. ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ ТА ВИНИКНЕННЯ ПРАВА

Основні концепції (теорії) походження держави. Родова община як основа існування та організації первіснообщинного ладу. Публічна влада у первіснообщинному суспільстві. Причини та основні закономірності виникнення держави. Способи (шляхи) виникнення держави в різних країнах світу.

Особливості процесів державотворення в сучасних умовах. Ознаки, які відрізняють державу від інших організацій в соціально-неоднорідному суспільстві.

Типологія держав. Формаційний і цивілізаційний підходи до типології держави. Поняття історичного типу держави. Види історичних типів держави. Основні причини зміни типів держави.

Особливості регулювання суспільних відносин у первіснородовому суспільстві. Закономірності виникнення права. Відмінності права від соціальних норм первісно-родового ладу.

ТЕМА 3. ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Поняття та риси політичної влади. Поняття держави. Основні ознаки і сутність держави. Державний суверенітет. Держава як організація. Ознаки держави, які відрізняють її від самоврядування первіснообщинного ладу.

Поняття «функції держави». Зміст і значення функцій держави. Співвідношення функцій держави із сутністю, соціальним призначенням і завданнями держави.

Класифікація функцій держави. Внутрішні функції держави. Зовнішні функції держави. Основні та неосновні функції. Головні та похідні функції. Постійні й тимчасові функції.

Правові форми здійснення функцій держави: поняття та ознаки. Правотворча, правозастосовча, контрольно-наглядова, засновницька (установча) форми діяльності держави. Методи здійснення функцій держави.

ТЕМА 4. ФОРМА ДЕРЖАВИ

Поняття форми держави. Співвідношення форми держави і її сутності.

Форми правління, їх основні види і риси. Монархія і республіка.

Поняття і види державного устрою. Складна і проста держава. Унітарна держава, федерація, імперія, їх основні ознаки і особливості. Відмінність між федерацією та конфедерацією. Співдружність і співтовариство держав. Роль економічних, політичних, національних та інших факторів у виборі форми держави.

Поняття державного (політичного) режиму і його співвідношення з формою правління і державним устроєм. Види державних режимів. Демократичний, авторитарний, тоталітарний режими: поняття та ознаки.

Особливості елементів форми Української держави. Традиції української державності та перспективи розвитку української держави.

ТЕМА 5. ДЕРЖАВА У ПОЛІТИЧНІЙ СИСТЕМІ СУСПІЛЬСТВА

Поняття громадянського суспільства, його ознаки та структура. Формування громадянського суспільства як необхідна передумова розбудови демократичної, правової, соціальної держави. Співвідношення держави і громадянського суспільства. Право як форма (спосіб) регулювання відносин між громадянином і державою. Проблеми формування громадянського суспільства в Україні.

Поняття, сутність і структура політичної системи суспільства. Соціальна цінність і призначення політичної системи. Основні суб'єкти політичної системи. Держава в політичній системі суспільства. Партії в політичній системі суспільства. Місце громадських організацій у політичній системі суспільства. Місце і роль релігійних конфесій у політичній системі.

ТЕМА 6. МЕХАНІЗМ І АПАРАТ ДЕРЖАВИ

Поняття механізму держави. Широке і вузьке розуміння механізму держави. Механізм держави як система державних органів і організацій та інших інститутів держави, які складають її політичну, економічну, соціальну, ідеологічну та культурну (духовну) основу. Елементи юридичного механізму держави. Державні органи: поняття, основні ознаки і види, принципи організації і діяльності. Поняття державного апарату і його співвідношення з механізмом держави. Принцип розподілу влад і структура державного апарату. Вимоги до державного апарату та основні засади його діяльності в умовах демократичної, правової, соціальної держави. Гарантії діяльності органів державної влади. Проблеми удосконалення організації і діяльності механізму української держави.

ТЕМА 7. ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ПРАВОВА ДЕРЖАВА

Поняття громадянського суспільства. Сфери громадянського суспільства: товарно-ринкова економіка, господарські і соціальні стосунки, приватне і особисте життя людей тощо. Структура громадянського суспільства. Соціальна, економічна, політична, духовно-культурна, інформаційна системи суспільства. Проблеми взаємовпливу держави і громадянського суспільства. Механізми саморегулювання громадянського суспільства. Основні форми відновлення механізмів саморегулювання.

Концепція правової держави: історія виникнення та розвитку. Поняття та ознаки (принципи) правової держави. Правова держава як втілення верховенства права. Взаємозв'язок правової держави і громадянського суспільства.

Поняття і ознаки соціальної держави. Співвідношення правової держави і соціальної держави.

Шляхи формування соціальної, правової держави в Україні.

ТЕМА 8. СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ПРАВОРОЗУМІННЯ

Поняття, сутність і зміст права. Вольовий характер регулятивної природи права. Ознаки права. Структура права. Загальносоціальне і юридичне право. Природне і позитивне право. Приватне і публічне право. Об'єктивне і суб'єктивне право. Функції права. Співвідношення держави і права. Соціальна цінність права.

Праворозуміння та його значення для процесу пізнання права. Праворозуміння як складна комплексна категорія. Аспекти праворозуміння. Типи праворозуміння. Основні сучасні підходи до праворозуміння. Юснатуралізм (теорія природного права). Позитивістська і нормативістська теорії права. Історична школа права. Психологічна теорія права. Соціологічна теорія права. Новітні підходи до праворозуміння.

ТЕМА 9: ОБ'ЄКТИВНЕ ЮРИДИЧНЕ ПРАВО

Поняття та ознаки об'єктивного юридичного права. Специфічні об'єктивного ознаки права. Системність. Нормативність. Формальна визначеність. Вольовий характер права. Загальнообов'язковість. Міра свободи, рівності та справедливості. Державна забезпеченість.

Функції права. Загальносоціальні функції права. Спеціально-соціальні функції права.

Поняття принципів права. Класифікація принципів права. Загальносоціальні принципи та їх закріплення у Конституції України. Принципи народовладдя, демократизму, гуманізму, справедливості, невід'ємності і непорушності основних прав і свобод громадян, законності. Спеціально-юридичні галузеві і міжгалузеві принципи: єдності прав і обов'язків, рівності всіх перед законом, та ін. Принципи правотворчості, правосуддя, правосвідомості. Правові презумпції та аксіоми.

ТЕМА 10. СУБ'ЄКТИВНЕ ПРАВО, ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСОБИ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ

Суб'єктивне юридичне право. Взаємозв'язок суб'єктивного та об'єктивного юридичного права. Суб'єктивний юридичний обов'язок.

Правовий статус особи. Види правового статусу особи. Загальний правовий статус. Спеціальний правовий статус. Індивідуальний правовий статус.

Права людини як юридична основа громадянського суспільства. Поняття прав, свобод і обов'язків людини і громадянина. Основні права людини та громадянина.

Права і свободи людини і громадянина в їх історичному розвитку. Покоління прав людини. Види прав, свобод і обов'язків людини і громадянина.

Гарантії прав і свобод людини і громадянина в демократичній, правовій державі. Міжнародно-правові засоби забезпечення й захисту прав людини.

ТЕМА 11. СИСТЕМА ПРАВА І СИСТЕМА ЗАКОНОДАВСТВА

Поняття і ознаки системи права. Місце і роль системи права в правовій системі держави.

Структура системи права (норми права, правові інститути, підгалузі права, галузі права). Публічне і приватне право. Матеріальне й процесуальне право.

Предмет і метод правового регулювання як основні критерії поділу системи права на складові частини. Правовий режим.

Види галузей права. Загальна характеристика основних галузей права України.

Поняття законодавства. Система законодавства та її співвідношення з системою права. Фактори формування і розвитку системи законодавства.

Структура системи законодавства (функціональна, горизонтальна, вертикальна). Загальна характеристика основних галузей законодавства України.

ТЕМА 12. НОРМИ ПРАВА У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ НОРМ

Поняття, ознаки та класифікація соціальних норм. Соціальні норми та технічні норми. Співвідношення соціальної норми із нормою права. Норма права і норма моралі. Норми-звичаї. Корпоративні норми.

Поняття і загальні ознаки норм права. Регулятивний характер. Загальнообов'язковість. Загальний характер. Вольовий та представницько-зобов'язуючий характер норми права. Формально-визначений характер.

Суворий порядок встановлення. Забезпеченість всіма заходами державного впливу.

ТЕМА 13. СТРУКТУРА І КЛАСИФІКАЦІЯ НОРМ ПРАВА

Структура норми права: гіпотеза, диспозиція, санкція. Поняття і види гіпотез. Поняття і види диспозицій. Поняття і види санкцій. Співвідношення норми права і статті нормативно-правового акта.

Класифікація норм права. Норма права як класична модель поведінки. Спеціалізовані норми права. Класифікація норм за предметом правового регулювання. Класифікація норм права за субординацією у правовому регулюванні. Класифікація норм права за суб'єктами правотворчості. Класифікація норм права за функціональною спрямованістю. Норми-засади в законодавстві України. Норми-принципи в законодавстві України. Установчі норми в законодавстві України. Норми-дефініції в законодавстві України. Темпоральні норми в законодавстві України. Норми-преюдиції в законодавстві України. Норми-фікції в законодавстві України. Норми-колізії в законодавстві України.

ТЕМА 14. ПРАВОУТВОРЕННЯ І ПРАВОТВОРЧІСТЬ

Поняття і сутність правоутворення. Роль держави в процесі правоутворення. Етапи правоутворення.

Процес правотворчості і його стадії. Принципи правотворчості: гуманізм, демократизм, науковість, правовідповідність. Види і суб'єкти правотворчості. Правотворчість компетентних державних органів, безпосередня правотворчість народу (референдуми), санкціонування державою правових норм створених поза державними органами.

Юридична техніка. Юридична термінологія та юридичні конструкції. Юридичний стиль та юридична мова. Проблеми сучасної української юридичної термінології.

ТЕМА 15. ФОРМИ (ДЖЕРЕЛА) ПРАВА

Поняття форми і джерела права. Взаємозв'язок сутності, змісту та форми права. Фактори, які обумовлюють різноманітність форм права.

Загальна характеристика основних історичних форм права: правовий звичай; правовий (судовий і адміністративний) прецедент; нормативно-правовий акт (закон і підзаконний нормативний акт); нормативно-правовий договір. Правова доктрина як джерело права. Форми релігійного права. Форми міжнародного права. Правовий пам'ятник.

Особливості форм права. Локальні та індивідуально-правові акти. Юридична сила джерел права.

Нормативно-правовий акт – основне джерело права в Україні.

ТЕМА 16. ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Поняття і ознаки нормативно-правового акта. Класифікація нормативно-правових актів. Закон як нормативно-правовий акт вищої юридичної сили. Види

законів. Конституція, її місце в правовій системі. Підзаконні нормативно-правові акти, їх види.

Дія нормативно-правових актів у часі. Дія нормативно-правових актів у просторі. Дія нормативно-правових актів за колом осіб.

ТЕМА 17. ПРАВОВІДНОСИНИ ТА ЮРИДИЧНІ ФАКТИ

Поняття і ознаки правовідносин. Зміст правовідносин. Склад правовідносин. Суб'єкти права. Види суб'єктів правовідносин. Фізичні і юридичні особи, посадові особи. Поняття правового статусу особи.

Правосуб'єктність, правоздатність, дієздатність, деліктоздатність. Суб'єктивні права і обов'язки учасників правовідносин.

Види правовідносин. Поняття і види об'єктів правовідносин. Матеріальні блага, духовні блага, результати діяльності суб'єктів, природні об'єкти і явища, дії суб'єктів права.

Поняття і класифікація юридичних фактів. Правоутворюючі, правозмінюючі, правоприпиняючі юридичні факти. Події і дії. Індивідуальні юридичні акти. Прості і складні юридичні факти. Фактичний склад. Відмінність юридичних фактів від юридичних вчинків.

ТЕМА 18. ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

Поняття, форми і методи реалізації норм права. Залежність змісту юридичних механізмів реалізації права від особливостей правової системи країни. Процес (стадії) реалізації права. Форми реалізації права (додержання, виконання, використання норм права).

Поняття застосування норм права як особливої форми їх реалізації. Суб'єкти застосування норм права. Сутність і значення застосування норм права. Стадії застосування права. Акти застосування права. Вимоги до правильного застосування права (законність, обґрунтованість, доцільність, справедливість).

Прогалини в праві і законодавстві та шляхи їх усунення. Аналогія права і аналогія закону.

ТЕМА 19. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА

Поняття, сутність і види тлумачення норм права. Поняття, суб'єкти і види офіційного тлумачення норм права. Роль і значення Конституційного суду України в тлумаченні Конституції України та законів України. Поняття і види неофіційного тлумачення норм права.

Тлумачення норм права за обсягом: буквальне, розширювальне, обмежувальне.

Способи тлумачення норм права: історично-генетичний, логічний, системний, телеологічний (цільовий), граматичний, соціологічний, структурно-функціональний тощо.

Поняття та ознаки актів тлумачення норм права. Юридичні властивості інтерпретаційних актів. Дія (чинність) інтерпретаційних актів у часі, у просторі та за колом суб'єктів права і сферою діяльності. Відмінність інтерпретаційно-правових актів від індивідуально-правових і нормативно-правових актів.

ТЕМА 20. ПРАВОМІРНА ПОВЕДІНКА ТА ПРАВОПОРУШЕННЯ

Поняття, ознаки та види правової поведінки. Соціальна значимість і правова регламентація правової поведінки. Види правової поведінки.

Правомірна поведінка та її види. Дії і бездіяльність. Конформістська, маргінальна та соціально-активна поведінки.

Поняття та види неправомірної поведінки. Зловживання правом. Об'єктивно-протиправна дія. Поняття правопорушення. Ознаки правопорушення.

ТЕМА 21. СКЛАД ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Склад правопорушення. Суб'єкт правопорушення. Деліктоздатність.

Об'єкт правопорушення.

Суб'єктивна сторона правопорушення. Вина. Умисел. Умисел прямий. Умисел непрямої. Необережність. Протиправна самовпевненість. Протиправна недбалість.

Об'єктивна сторона правопорушення. Протиправне діяння. Шкідливий результат. Причинно-наслідковий зв'язок між діянням і шкідливим результатом.

Класифікація правопорушень. Злочин. Проступок. Конституційні проступки. Кримінальні проступки. Дисциплінарні проступки. Адміністративні проступки. Цивільно-правові проступки.

ТЕМА 22. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Поняття і мета юридичної відповідальності. Функції юридичної відповідальності. Штрафна (каральна), превентивна (попереджувальна), виховна, правовідновлювальна (компенсаційна), організуюча (регулятивна) функції юридичної відповідальності.

Принципи юридичної відповідальності: законність, справедливість, невідворотність покарання, доцільність, індивідуальність покарання, відповідальність за вину, недопустимість подвоєння відповідальності.

Підстави юридичної відповідальності.

Види юридичної відповідальності: кримінальна, адміністративна, цивільно-правова, дисциплінарна та матеріальна відповідальність. Позитивна та ретроспективна юридична відповідальність. Юридична відповідальність як державний примус.

Обставини, що виключають юридичну відповідальність. Обставини, що звільняють від юридичної відповідальності. Юридичні факти як підстава юридичної відповідальності.

ТЕМА 23. ЗАКОННІСТЬ І ПРАВОПОРЯДОК

Поняття і зміст законності. Вимоги законності (верховенство права, верховенство закону, рівність всіх перед законом, додержання (виконання) правових актів всіма суб'єктами права, забезпечення реалізації невід'ємних прав і свобод, належне правильне і ефективне застосування права, послідовна боротьба з правопорушеннями, недопущення свавілля в діяльності посадових осіб тощо).

Принципи законності (єдність, всезагальність, доцільність, справедливість законності тощо). Нормативно-правова основа законності. Гарантії законності

(економічні, політичні, соціальні, ідеологічні, правові). Законність як конституційний принцип організації і діяльності державних органів.

Суспільний порядок і правопорядок: поняття, елементи, зміст і співвідношення. Принципи правопорядку (визначеність, системність, організованість, державна гарантованість, усталеність, єдність правопорядку).

Поняття дисципліни та її види. Державна дисципліна.

ТЕМА 24. ПРАВОВА КУЛЬТУРА ТА ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ

Поняття і структура правосвідомості. Раціональні і емоціональні елементи. Інформаційний, оціночний, вольовий рівні правосвідомості. Види правосвідомості. Правова ідеологія і правова психологія. Буденна, професійна, наукова (теоретична) правосвідомість. Індивідуальна, групова, масова, суспільна правосвідомість. Джерела формування правосвідомості. Соціальна практика і її роль у формуванні правосвідомості. Функції правосвідомості: пізнавальна, оціночна, регулятивна, ціннісна.

Поняття правової культури. Фактори, що впливають на рівень розвитку правової культури. Основні елементи правової культури: право, правосвідомість, правові відносини, правова поведінка, законність і правопорядок, правотворча діяльність, правова наука. Рівні і показники правової культури. Види правової культури. Індивідуальна, групова, суспільна правова культура.

Правовий нігілізм та шляхи його подолання. Правове виховання як засіб формування правосвідомості і правової культури. Поняття і система правового виховання. Цілі, методи, форми і принципи правового виховання. Правова освіта.

ТЕМА 25. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ЙОГО МЕХАНІЗМ

Поняття правового регулювання. Правове регулювання і правовий вплив. Об'єкт, предмет, сфери і межі правового регулювання. Методи (імперативний, диспозитивний), способи (дозвіл, заборона, зобов'язування), засоби правового регулювання (норми права, суб'єктивні права і юридичні обов'язки), форми правового регулювання (використання, виконання, додержання, застосування).

Типи правового регулювання: загальнодозвільний, спеціальнодозвільний. Нормативно-правове та індивідуально-правове регулювання. Загальне і локальне правове регулювання. Поняття та види правового режиму.

Механізм правового регулювання: поняття, основні елементи, їх зв'язок і взаємодія. Обов'язкові та факультативні елементи механізму правового регулювання. Ефективність механізму правового регулювання. Стадії правового регулювання. Співвідношення елементів механізму та стадій правового регулювання. Місце і роль держави у функціонуванні процесу правового регулювання.

ТЕМА 26. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВИХ СИСТЕМ СУЧАСНОСТІ

Порівняльне правознавство: загальна характеристика.

Поняття правової системи і сім'ї правових систем. Структура правової системи держави. Класифікація правових систем.

Романо-германська правова система (правова сім'я). Англоамериканська правова система (правова сім'я). Сім'я релігійного права. Сім'я традиційного права.

Особливості становлення та розвитку національної правової системи України.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Екзаменаційні питання розроблені на основі даної програми мають на меті комплексну перевірку теоретичної і практичної підготовки здобувачів до реалізації дослідження з обраної спеціальності.

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

1. Особливості предмету теорії держави і права.
2. Роль та місце ТДП в системі юридичних наук.
3. Поняття та ознаки держави.
4. Основні теорії походження держави і права.
5. Поняття, види та класифікація функцій держави.
6. Форма державного правління.
7. Форма державного устрою.
8. Політико-правовий режим.
9. Механізм та апарат держави.
10. Державні органи та їх класифікація.
11. Поняття та ознаки правової держави.
12. Різноманітність підходів до праворозуміння.
13. Поняття та види джерел (форм) права.
14. Нормативно-правові акти як форма права.
15. Поняття та структура системи права.
16. Правові норми: поняття, ознаки та структура.
17. Функції права як основні напрями його впливу на суспільні відносини.
18. Поняття та види систематизації нормативно-правових актів.
19. Поняття та види законів.
20. Підзаконні нормативно-правові акти.
21. Поняття та структура правових відносин.
22. Форми реалізації норм права.
23. Тлумачення права: поняття, ознаки та види.
24. Юридична відповідальність: поняття та види.
25. Правопорушення: поняття, ознаки та види правопорушень.
26. Склад правопорушення.
27. Законність і правопорядок.
28. Правова культура та правова свідомість.

29. Правове регулювання та його механізм.
30. Загальна характеристика правових систем сучасності.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна теорія права: підручник/за ред. О.В.Петришина; наук.ред.: Д.В. Лук'янов, С.І. Максимов, В.С. Смородинський; Нац. акад. прав.наук України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2025. – 576 с.
2. Загальна теорія права. Нормативний курс: підруч. Для студ.-юристів/ Кол. авт.; за ред. Доктора юрид. наук, проф. С.В. Бобровник. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 596 с.
3. Машков А.Д. Теорія держави і права: підручник. Київ: Алерта, 2024. 452 с.
4. Бобровник С.В. Загальна теорія права. Академічний курс. К.: Юрінком Інтер, 2021. 576 с.
5. Герасимів Т.З. Методологія правових досліджень: словник основних термінів і понять. Львів, 2023.
6. Теорія держави і права: підручник / Фатхутдінова О.В., Куненко І.С., Максимова Л.О., Хлабистова К.В. Київ: КНТ, 2022. 328 с
7. Громадянське суспільство в Україні: сучасний стан, виклики, стратегія модернізації: монографія: У 3 т./за заг ред.. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка та акад. НАПрН О. В. Скрипнюка / Т.2: Доктринальний вимір галузевих засад функціонування громадянського суспільства в Україні. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2019. 588 с.
8. Дашковська О. Р., Яворський В. О., Безсонова К. Д. Позитивна юридична відповідальність: загальнотеоретична характеристика. 2021. Вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. Випуск 64. С. 21-25.
9. Енциклопедія міжнародного права: У 3 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов (співголови) та ін.; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Т. №. 3 М – Я. Київ: Академперіодика. 2019. 992 с.
10. Загальна теорія права : підручник / О. В. Петришин, В. В. Лемак, С.І. Максимов та ін.; Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2020. 568 с.
11. Загальна теорія права : підручник / [О. В. Петришин, Д. В. Лук'янов, С. І. Максимов, В. С. Смородинський та ін.] ; за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2020. 568 с.
12. Кафарський В.І. Теорія права і держави в українській юридичній думці: навчальний посібник у схемах. Івано-Франківськ, 2021. 162 с.
13. Кириченко В. М., Кириченко Ю. В., Соколенко Ю. М. Політико-правова система України: підручник / за загальною редакцією В. М. Кириченка. Київ: Центр учбової літератури 2019. 304 с.
14. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 58 с.

15. Крижановська О. В. Інституційні засади правопорядку: загальнотеоретичне дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2018. 20 с.
16. Логвиненко М. Поняття та складники правомірної поведінки. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 4. С. 283-286.
17. Макаренко Л. О. Правова культура: теоретико-методологічні основи дослідження: монографія. Київ: Парлам. вид-во, 2019. 576 с.
18. Олейников С. М. Правові обмежувальні імперативи для влади: види та склад / Grail of Science. 2021. № 5. С. 60–67.
19. Олейников С. М. Зловживання правами як неправомірна поведінка. Наука і техніка. 2022. № 6 (6). С. 348-362
20. Правозастосування: навч. посіб. / О. А. Назаренко та ін. / За заг. ред. С. Д. Гусарева. Київ: НАВС, ФОП Маслаков, 2020. 160 с.
21. Правотворчість та правозастосування у демократичній державі: теорія і практика [Текст]: зб. матеріалів Міжнар. юрид. наук.-практ. конф.: тези наук. доп. (3 жовт. 2019 р.) / "Правотворчість та правозастосування у демократичній державі: теорія і практика", міжнародна юридична науково-практична конференція (2019; Київ). Київ: Редакція "ТПУ", 2019. 105 с.
22. Рабінович П. М. Основи *теорії* та філософії *права*: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і *право*», 2021. 256 с.
23. Розбудова правової держави в Україні: реалії та перспективи", міжнародна науково-практична конференція (2019; Одеса): Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Розбудова правової держави в Україні: реалії та перспективи", 24 травня 2019 року, м. Одеса [Текст]: [збірник] / [відп. ред. Г. О. Ульянова; уклад.: О.В. Дикий, Ю. Д. Батан]; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". Одеса: Гельветика, 2019. 111 с.
24. Скаун О. Ф. Теорія права і держави. 4-те видання, стереотипне. Підручник. Київ: Алерта, 2021. 528 с.
25. Теорія держави і права: підручник / [О.М.Бандурка, О.М.Головко, О.С.Передерій та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О.М.Бандурки; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 416 с.
26. Теорія держави і права. Збірник тестових завдань. Частина І: Навч. метод. посібник. / Боняк В. О., Лантух І. С., Сердюк І. А., Христова Ю. В. Дніпро: Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 60 с.
27. Теорія держави і прав: підручник, практикум, тести. 2-ге вид., випр. і допов. / Крестовська Н. М., Матвєєва Л. Г. Київ: Юрінком Інтер, 2019.
28. Теорія держави і права: підручник / Фатхутдінова О.В., Куненко І.С., Максимова Л.О., Хлабистова К.В. Київ: КНТ, 2022. 328 с
29. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права: навч. посібн. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с.

МОДУЛЬ 2.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Тема 1. Поняття і система кримінального права України

Кримінальне право України як окрема галузь права: поняття, характерні особливості, місце в правовій системі. Механізм кримінально-правового регулювання: поняття, загальна характеристика. Кримінальні правовідносини: поняття, суб'єкти, зміст та функції. Основні завдання кримінального права. Предмет кримінального права. Принципи кримінального права. Поняття принципу права. Система принципів кримінального права України. Загальноправові принципи: верховенства права, рівності громадян перед законом, гуманізму, справедливості та ін. Галузеві принципи кримінального права: законодавчого визначення злочину, принцип особистої відповідальності, принцип винної відповідальності, принцип справедливості, принцип гуманізму та інші.

Тема 2. Закон України про кримінальну відповідальність

Закон про кримінальну відповідальність. Поняття, значення та завдання закону про кримінальну відповідальність. Кримінальний кодекс України як єдина нормативна система.

Структура закону України про кримінальну відповідальність. Структура Кримінального кодексу України: єдність та взаємозв'язок Загальної та Особливої частини КК. Кримінально-правова норма та її структура. Види диспозицій та санкцій. Чинність закону про кримінальну відповідальність в часі. Набрання чинності кримінальним законом. Обов'язковість опублікування кримінального закону в офіційному порядку як необхідна умова його застосування. Зворотна дія кримінального закону. Чинність закону про кримінальну відповідальність у просторі.

Тема 3. Поняття та види кримінального правопорушення

Визначення поняття кримінального правопорушення на різних етапах розвитку людської цивілізації. Проблеми визначення поняття кримінального правопорушення в теорії кримінального права. Способи визначення поняття кримінального правопорушення: формальний та матеріальний. Поняття кримінального правопорушення у чинному КК України та його основні ознаки: наявність діяння (дія чи бездіяльність), суспільна небезпечність, протиправність, винність, караність, наявність суб'єкту кримінального правопорушення.

Тема 4. Кримінальна відповідальність і склад кримінального правопорушення

Поняття кримінальної відповідальності. Кримінальна відповідальність як різновид юридичної відповідальності. Ознаки кримінальної відповідальності. Різні точки зору щодо змісту кримінальної відповідальності в науці кримінального права.

Форми реалізації кримінальної відповідальності. Критерій для розрізнення форм реалізації кримінальної відповідальності – передбачений законом спосіб реалізації кримінальної відповідальності. Змістова характеристика форм реалізації кримінальної відповідальності: покарання; звільнення від покарання та його відбування. Спірні питання щодо юридичної природи звільнення від кримінальної відповідальності.

Підстава кримінальної відповідальності. Об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона як елементи складу кримінального правопорушення. Поділ ознак складу кримінального правопорушення на обов'язкові та факультативні, значення такого поділу. Види складів кримінального правопорушення.

Тема 5. Суб'єкт кримінального правопорушення

Поняття суб'єкта кримінального правопорушення в кримінальному праві. Обов'язкові та факультативні ознаки суб'єкта кримінального правопорушення. Загальний і спеціальний суб'єкти кримінального правопорушення. Проблема визнання юридичної особи суб'єктом кримінального правопорушення. Осудність та її види осудності: повна та обмежена. Неосудність особи як обставина, що виключає настання кримінальної відповідальності за суспільно небезпечну дію чи бездіяльність. Критерії неосудності. Вік настання кримінальної відповідальності. Загальний та знижений вік кримінальної відповідальності. Особливості визначення віку кримінальної відповідальності за відсутності офіційних даних, що його підтверджують. Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення.

Тема 6. Співучасть у кримінальному правопорушенні

Поняття співучасті у кримінальному правопорушенні. Визначення поняття співучасті у кримінальному правопорушенні в чинному КК України. Спірні питання щодо співучасті у кримінальному правопорушенні в науці кримінального права. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті. Підстави кримінальної відповідальності за співучасть у кримінальному правопорушенні.

Кримінально-правова характеристика злочинної діяльності виконавця, організатора, підбурювача і пособника. Межі кримінальної відповідальності співучасників кримінального правопорушення.

Форми співучасті у кримінальному правопорушенні.

Спеціальні питання відповідальності співучасників. Співучасть у кримінальному правопорушенні зі спеціальним суб'єктом. Експес виконавця. Види експесу виконавця. Кваліфікація дій співучасників при експесі виконавця, невдалому підбурюванні або пособництві.

Тема 7. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння

Поняття та види обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння. Проблеми класифікації цих обставин в науці кримінального права.

Необхідна оборона як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння: поняття, ознаки, умови правомірності. Характеристика та ознаки посягання як підстави для оборони. Ознаки захисту при необхідній обороні. Перевищення меж необхідної оборони. Уявна оборона: поняття та вплив на кваліфікацію. Провокація оборони.

Затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння: поняття, ознаки та умови правомірності. Відмінність від необхідної оборони. Крайня необхідність як обставина, що виключає кримінальну протиправність діяння: поняття, ознаки, умови правомірності. Відмінність крайньої необхідності від необхідної оборони.

Тема 8. Покарання та його види

Поняття покарання. Ознаки та суть покарання. Покарання в системі заходів кримінально-правового впливу. Проблеми визначення поняття покарання в кримінальному праві.

Мета покарання. Спірні питання визначення мети покарання в науці кримінального права. Поняття спеціальної та загальної превенції як складових мети покарання.

Система покарань. Поняття та основні ознаки (характеристики) системи покарань за чинним КК України. Основні, додаткові покарання, покарання, що можуть призначатися і як основні, і як додаткові.

Види покарань за чинним КК України.

Тема 9. Поняття та загальна характеристика сучасної кримінології

Поняття кримінології та її предмет. Співвідношення кримінології з юриспруденцією та іншими соціальними галузями знань. Система курсу кримінології як науки і навчальної дисципліни. Загальна та Особлива частини кримінології. Теоретичне і практичне значення кримінології. Методологія кримінології. Позитивізм та соціальний натуралізм як методологічні принципи кримінології.

Тема 10. Причини й умови злочинності

Обставини, що обумовлюють злочинність, їх класифікація. Причини та умови злочинності, їх співвідношення. Філософське обґрунтування причинно-наслідкового зв'язку в поясненні злочинності. Сучасні концепції причин та умов, що породжують злочинність. Співвідношення причин конкретного злочину і причин злочинності. Взаємозв'язок злочинності з іншими негативними соціальними явищами та процесами.

Тема 11. Кримінологічне вчення про особистість злочинця

Поняття особистості злочинця і особливості її формування. Кримінологічне

значення вивчення особистості злочинця. Дискусія про співвідношення соціального і біологічного в особі злочинця. Рівні пізнання й структура особистості злочинця. Критичний аналіз основних вітчизняних і зарубіжних концепцій стосовно особи злочинця. Типологія і класифікація злочинців. Основні типи злочинців.

Тема 12. Злочинність неповнолітніх: кримінологічна характеристика

Злочинність неповнолітніх, її основні показники та особливості кримінологічної характеристики. Кримінологічна характеристика особистості неповнолітнього суб'єкта кримінального правопорушення. Роль умов життя і виховання, неформальних об'єднань, у відтворенні злочинності неповнолітніх та молоді. Основні напрями, форми та методи запобігання кримінальним правопорушенням серед неповнолітніх. Основні форми запобіжного впливу.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Екзаменаційні питання розроблені на основі даної програми мають на меті комплексну перевірку теоретичної і практичної підготовки здобувачів до реалізації дослідження з обраної спеціальності.

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І КРИМІНОЛОГІЯ

1. Принципи та функції кримінального права України.
2. Чинність кримінального закону у часі. Набуття та втрата чинності кримінальним законом.
3. Кримінальна відповідальність: поняття, межі та підстава.
4. Види та значення спеціального суб'єкта кримінального правопорушення.
5. Види співучасників кримінального правопорушення. Підстави та межі їх відповідальності.
6. Поняття та види обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння.
7. Відмежування добровільної відмови від дійового каяття.
8. Система та види покарань за чинним КК України.
9. Терористичний акт: поняття та сутність.
10. Форми протиправного втручання в діяльність осіб, які здійснюють правосуддя.
11. Поняття кримінології та її предмет.
12. Позитивізм та соціальний натуралізм як методологічні принципи кримінології.
13. Причини та умови злочинності, їх співвідношення. Сучасні концепції

- причин та умов, що породжують злочинність.
- 14.Кримінологічне значення вивчення особистості злочинця. Соціальне і біологічне в особі злочинця.
 - 15.Віктимна поведінка потерпілої особи як кримінологічний фактор. Види віктимної поведінки.
 - 16.Поняття суїцидальної поведінки. Проблеми суїциду в Україні та інших державах.
 - 17.Злочинність неповнолітніх, її причини та умови.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Сухонос В.В., Білоконь Р.В. Кримінальне право України. Особ. частина : підруч. Суми, 2020. 672 с.
2. Голубош В. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти громадської безпеки, предметом яких є зброя, бойові припаси, вибухові речовини та вибухові пристрої (статті 262, 263, 263-1, 264 КК України): монографія / В. В. Голубош. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2020. 340 с.
3. Кримінальне право України. Особлива частина : навч. посіб. / Попович О.В., Томаш Л.В., Латковський П.П., Бабій А.Ю. Чернівці, 2022. 319 с.
4. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
5. Кримінальне право України. Особлива частина: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Г.М. Анісімов; за ред. В.С. Сташиса, В.Я. Тація; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2016. 608 с.
6. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник. Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; Х.: Право, 2016. 680 с.
7. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д.С. Азаров, В.К. Гришук, А.В. Савченко [та ін.]; за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. К.: Юрінком Інтер, 2016. 1064 с.
9. Олійник О.С. Принципи кримінального права: поняття, система та значення: монографія / Олійник Олена Сергіївна; Наук.-дослід. ін-т публіч. права. Вид. 2-ге, допов. Харків: Право, 2021. 544 с.
10. Сухонос В.В. Кримінальне право України. Особлива частина. Суми. Університетська книга, 2020. 675 с.
11. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Станом на 25 квітня 2024 року. / За заг. ред. Копотуна І. М. Київ: Вид. «Центр учбової літератури», 2024. 1352 с.
12. Перелигіна Р.В. Стратегічні цілі ефективного забезпечення інформаційної безпеки України. Часопис Київського університету права. 2022. № 1. С.194-198.

13. Перелигіна Р.В. Особливості забезпечення інформаційної безпеки України в період воєнного / Актуальні проблеми право творення в сучасній Україні: Матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції (19 травня 2022 р., Рівне). Рівне: 2022. 320 с.

14. Перелигіна Р.В., Митник У.М. Проблеми підвищення ефективності кримінальної юстиції України у сфері протидії домашньому насильству. Проблеми підвищення ефективності кримінальної юстиції України: колективна монографія / Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, Київський університет права НАН України; за заг. ред. Ю.С. Шемшученка, Ю.Л. Бошицького. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 692 с.

15. Перелигіна Р.В. Компаративістський аналіз кримінального законодавства України та держав ЄС щодо видів звільнення від покарання. Південноукраїнський правничий часопис. №4, 2022. С. 13-19

16. Кваша О. О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність: [монографія]. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. 560 с.

17. Костенко О. М. Наукове (доктринальне) тлумачення законів та його роль у здійсненні правосуддя. Право України. 2000. № 6. С. 34–36.

18. Костенко О. М. Проблема № 1 сучасної цивілізації (в українському контексті) : [монографія] / Костенко О. М. Черкаси : СУЕМ, 2008. 112 с.

19. Костенко О. М. «Соціально–натуралістична» юриспруденція – доктринальна основа для правової реформи в Україні. Часопис Київського університету права. 2011. № 4. С. 309–313.

20. Котюк І. І. Кримінальне, кримінально–процесуальне та кримінально–виконавче законодавство України: гендерна експертиза. К. : Логос, 2004. 127 с.

21. Краснова Н. П. Особливості процесу виховання засуджених жінок. Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2012. № 3. С. 95–97.

22. Кримінологія: підручник / [В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін.]. Харків: Право, 2014. 440 с.

23. Крушинський С., Нікіфорова Т. Звільнення від покарання та його відбування: матеріально-правові та процесуальні аспекти. *Університетські наукові записки*. 2021. № 6 (84). С. 220-230.

24. Козич І. В. Функції кримінально-правової політики: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Івано-Франківськ. 2020. 502 с.

25. Пузирьов М. С. Звільнення від відбування покарання у виді довічного позбавлення волі: вітчизняні реалії та перспективи вдосконалення. *Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра*. 2020. № 2. С. 62-73.

26. Поліщук Н. І. Кримінально-правова характеристика медичної підстави звільнення від покарання у зв'язку з хворобою. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 4. С. 34-41.

27. Плахотник Г. В. Зарубіжне законодавство про звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. Вип. 1. С. 62-65.

28. Сучасні інститути держави та права: актуальні питання теорії та практики: монографія / Київ. ун-т права НАНУ; [за заг. ред. Ю.Л. Бошицького]. Львів: СПОЛОМ, 2015.- 440 с.

29. Семенюк І. М. Практика ЄСПЛ як невід'ємна складова конвенційної системи захисту прав людини (питання звільнення від покарання). *Сучасні*

виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 29 жовтня 2021 р.) / редкол.: О. В. Щербанюк та ін. Чернівці, 2021. С. 121-123.

30. Семенюк І. М. Деякі питання звільнення від покарання за законодавством Європейського Союзу. *Удосконалення механізму правового регулювання суспільних відносин з урахуванням зарубіжного досвіду: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 01 червня 2020 р.). Київ, 2020. С. 108-110.*

31. Семенюк І. М. Досвід Європейського Суду з прав людини щодо обґрунтування відповідних рішень в аспекті положень про звільнення засуджених від покарання. *Часопис Київського університету права. 2020. № 3. С. 309-313.*

32. Ткачова О. В. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання у виді довічного позбавлення волі: українські реалії. *Теорія і практика правознавства. 2020. Вип. 1. С. 1-13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2020_1_8*

33. Кримінологія. Підручник. Практикум / В.С.Ковальський, О.М.Костенко, Р.В.Перелигіна та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 336 с.

34. Кримінологія: підручник / А.М. Бабенко, О.Ю. Бусол, О.М. Костенко та ін.; за заг. ред. Ю.В. Нікітіна, С.Ф. Денисова, Є.Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків: Право, 2018. 416 с.

35. Методологія та доктрина сучасної кримінології. Курс лекцій / О.М. Костенко, Р.В. Перелигіна. Київ: Галицька видавнича спілка, 2016. 115 с.

36. Шишка О.Р. Концепт терміна «закон» у практиці ЄСПЛ. *Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: зб. наук. пр. (м. Харків, 29 травня 2020 р.). Харків. ХНУВС. 2020. № 2. С. 54-56.*

Інформаційні ресурси

1. <http://zakon.rada.gov.ua> – Законодавство України
2. <http://www.president.gov.ua> – офіційне інтернет-представництво Президента України
3. <http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал (Кабінет Міністрів України)
4. <http://mvs.gov.ua> – Міністерство внутрішніх справ
5. <http://www.minjust.gov.ua> – Міністерство юстиції України
6. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
7. <http://www.rada.kiev.ua> – Бібліотека Верховної Ради України
8. <http://www.scilib.univ.kiev.ua> – бібліотека Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
9. <http://www.ukma.kiev.ua> – наукова бібліотека Національного університету Києво-Могилянська академія
10. <https://reyestr.court.gov.ua> – Єдиний державний реєстр судових рішень.
11. <https://lpd.court.gov.ua> – Верховний Суд. База правових позицій.
12. <https://www.echr.com.ua> – Практика ЄСПЛ. Український аспект.

МОДУЛЬ 3.

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Тема 1. Цивільне право як галузь права, галузь законодавства та юридичної науки

Цивільне право в системі галузей права: предмет та методи цивільного права. Функції та принципи цивільного права. Джерела цивільного права. Систематизація цивільного законодавства та її форми.

Тема 2. Цивільні правовідносини

Поняття, елементи і структура цивільних правовідносин. Види цивільних правовідносин. Зміст цивільних правовідносин. Суб'єкти та об'єкти цивільних правовідносин. Суб'єктивне право. Суб'єктивний обов'язок.

Тема 3. Виникнення, зміна та припинення цивільних правовідносин. Правочини

Юридичні факти в цивільному праві. Поняття та види правочинів.

Умови дійсності правочинів. Воля та волевиявлення у правочині.

Недійсність правочинів. Нікчемні та оспорювані правочини. Наслідки недійсності правочинів.

Тема 4. Суб'єкти цивільних правовідносин

Поняття, зміст, види цивільної правоздатності і цивільної дієздатності, співвідношення з суб'єктивним цивільним правом. Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин. Поняття, сутність, види юридичних осіб. Господарські товариства як юридичні особи. Непідприємницькі товариства: поняття, види, законодавча база.

Тема 5. Здійснення та захист цивільних прав

Поняття, принципи і способи здійснення цивільних прав та виконання цивільно-правових обов'язків. Межі здійснення цивільних прав. Проблема зловживання цивільним правом. Сутність і види представництва у цивільному праві. Строки у цивільному праві, їх види і юридичне значення. Позовна давність та її співвідношення з набувальною давністю. Захист цивільних прав та способи захисту. Цивільна відповідальність: поняття, підстави і умови, вина як умова цивільної відповідальності.

Тема 6. Речове право

Поняття, система і основні тенденції розвитку речового права. Види речових прав. Поняття, зміст та здійснення права власності. Виникнення і припинення права власності. Право спільної власності. Речові права на чуже майно. Захист речових прав.

Тема 7. Загальні положення про зобов'язання і договори

Поняття і система зобов'язального права. Поняття зобов'язання, зміст, види зобов'язань. Суб'єкти зобов'язання, заміна осіб у зобов'язанні. Зобов'язання з множинністю осіб. Зобов'язання з участю третіх осіб. Виконання і припинення

зобов'язання. Способи забезпечення належного виконання зобов'язання. Поняття і значення цивільного договору. Цивільний договір як юридичний факт і засіб регулювання відносин його учасників. Принцип свободи договору. Види цивільних договорів. Зміст договору. Укладення, зміна, розірвання цивільного договору.

Тема 8. Окремі види зобов'язань

Поняття і види зобов'язань, що виникають при передачі майна у власність або інше речове право. Особливості договірних зобов'язань з відчуження нерухомих речей. Захист прав споживачів за договором роздрібної купівлі-продажу. Поняття і види зобов'язань з передачі майна у користування, основні тенденції їх сучасного розвитку. Поняття і види зобов'язань з виконання робіт, тенденції їх сучасного розвитку. Поняття і види зобов'язань з надання послуг, тенденції їх сучасного розвитку. Договірні зобов'язання з розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Договори простого товариства. Поняття, види, функції позадоговірних зобов'язань. Деліктна відповідальність та її види. Поняття, зміст, умови виникнення зобов'язань безпідставного збагачення. Співвідношення кондиційних зобов'язань, віндикації та реституції.

Тема 9. Спадкове право

Поняття спадкового права і спадщини. Спадкове правонаступництво. Принципи спадкового права. Спадкування за законом, черговість спадкування та порядок зміни черговості. Спадкування за представленням. Поняття заповіту, зміст та види заповіту. Заповідальні розпорядження спадкодавця. Заповідальний відказ та спадкова трансмісія. Прийняття спадщини. Оформлення спадщини.

Тема 10. Поняття сім'ї та шлюбу, сімейні правовідносини

Поняття сім'ї в соціальному та юридичному значеннях. Юридичні ознаки сім'ї. Співвідношення поняття сім'ї та члена сім'ї. Визначення сім'ї, які застосовуються Європейським судом з прав людини. Поняття та юридичне значення спорідненості. Поняття та правова природа шлюбу. Теорії шлюбу: шлюб як договір, шлюб як таїнство і як інститут особливого роду. Умови укладення шлюбу. Шлюбний вік: поняття, значення. Право на шлюб. Зміст принципів добровільності укладення шлюбу та одношлюбності. Державна реєстрація шлюбу. Правові наслідки реєстрації шлюбу.

Поняття та види сімейних правовідносин, елементи сімейних правовідносин. Суб'єкти сімейних правовідносин. Співвідношення поняття правоздатності і дієздатності в цивільному та сімейному праві. Елементи сімейної правоздатності. Ознаки сімейної дієздатності. Поняття та класифікація юридичних фактів в сімейному праві. Правоздатність і дієздатність в сімейному праві. Здійснення сімейних прав. Міри захисту в сімейному праві. Позовна давність.

Тема 11. Загальні засади цивільного процесуального права

Поняття цивільного процесуального права, його предмет, метод і система. Цивільний процес в системі форм захисту прав і законних інтересів громадян і

юридичних осіб. Співвідношення цивільного процесуального права з іншими галузями права України.

Джерела цивільного процесуального права. Цивільний процесуальний кодекс України. Цивільні процесуальні норми, їх структура, дія в часі та просторі.

Поняття цивільного судочинства (процесу) і його завдання. Види цивільного судочинства. Стадії цивільного процесу. Цивільна процесуальна форма, її суть, основні риси і значення. Наука цивільного процесу, її предмет, метод і система.

Роль правосуддя в умовах правової держави зі зміцнення законності, попередженню правопорушень і захисту прав громадян, юридичних осіб і держави.

Тема 12. Принципи цивільного процесуального права

Принципи цивільного процесуального права як основи правосуддя в цивільних справах. Поняття принципів, їх значення і система. Доктринальне тлумачення принципів цивільного процесуального права. Класифікація принципів.

Поняття цивільних процесуальних правовідносин та їх особливості. Підстави та передумови виникнення, зміни та припинення цивільних процесуальних правовідносин. Елементи цивільних процесуальних правовідносин. Зміст і об'єкт цивільних процесуальних правовідносин.

Тема 13. Строки і витрати в цивільному процесі

Поняття і значення процесуальних строків. Види процесуальних строків: встановлені законом і призначені судом; абсолютно і відносно визначені; за тривалістю (в днях, місяцях, роках). Строки розгляду цивільних справ. Поняття і види судових витрат у цивільному процесі, їх значення. Поняття та склад судових витрат. Розподіл витрат між сторонами у разі відмови від позову і укладення мирової угоди.

Тема 14. Суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин

Поняття та класифікація суб'єктів цивільних процесуальних відносин.

Суд як обов'язковий суб'єкт цивільних процесуальних правовідносин його правове становище, роль у цивільному процесі.

Особи, які беруть участь у справі, їх поняття і склад.

Поняття сторін у цивільному процесі. Цивільна процесуальна правосуб'єктність. Правовий статус позивача і відповідача, загальні та спеціальні права сторін. Процесуальна співучасть. Мета, підстави, види співучасті. Процесуальні права та обов'язки співучасників.

Неналежність сторін до справи. Поняття належних і неналежних сторін. Умови і процесуальний порядок заміни неналежної сторони. Правові наслідки заміни неналежної сторони.

Процесуальне правонаступництво. Поняття та підстави правонаступництва. Порядок вступу в процес правонаступника і його правове становище.

Тема 15. Судове доказування

Поняття судового доказування. Мета судового доказування.

Принципи судового доказування. Обов'язки доказування і подання доказів.

Предмет доказування. Етапи доказування. Формування предмету доказування. Збирання та подання доказів. Дослідження доказів. Оцінка доказів. Підстави звільнення від доказування. Факти, що не підлягають доказуванню. Загальновідомі факти. Преюдиціальні факти. Безспірні обставини.

Поняття судових доказів. Види судових доказів – особистісні, речові, змішані, усні, письмові, прямі, непрямі, первинні, похідні, основні, протилежні. Належність і допустимість доказів. Поняття засобів доказування, види засобів доказування. Пояснення сторін, третіх осіб та їх представників. Показання свідка. Письмові докази. Речові докази. Висновок експерта. Подання доказів. Збирання доказів. Судові доручення. Розвиток інформаційних технологій та нові види доказів.

Поняття забезпечення доказів. Способи забезпечення доказів судом. Судові виклики і повідомлення. Виклик та допит свідка. Витребування та огляд доказів. Призначення експертизи.

Тема 16. Позов. Відкриття провадження у цивільній справі

Цивільна юрисдикція. Поняття і значення підсудності. Види підсудності. Передача справи з одного суду до іншого. Процесуальні наслідки порушення правил підсудності.

Позов – основний процесуальний засіб захисту. Правова природа позову, його елементи, види позовів. Теоретичні концепції позову. Поняття провадження у справі до судового розгляду як стадії цивільного процесу. Мета та завдання провадження у справі до судового розгляду цивільної справи.

Тема 17. Провадження у справі до судового розгляду

Процесуальний порядок провадження у справі до судового провадження у справі. Процесуальний порядок проведення судового засідання. Питання, що підлягають вирішенню на стадії досудового провадження у цивільній справі. Процесуальні засоби захисту інтересів відповідача.

Поняття, підстави та види забезпечення позову. Розгляд заяви та виконання ухвали про забезпечення позову. Розгляд заяви про забезпечення позову. Заміна виду забезпечення позову, скасування заходів забезпечення позову. Відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову.

Призначення справ до судового розгляду.

Тема 18. Судовий розгляд

Поняття та суть судового розгляду. Судовий розгляд як інститут цивільного процесуального права та як стадія цивільного процесу.

Порядок розгляду справи. Судове засідання як процесуальна форма розгляду цивільної справи по суті. Складові частини судового засідання: підготовча частина, розгляд справи по суті, судові дебати, ухвалення та проголошення рішення суду.

Ускладнення в процесі судового розгляду цивільних справ. Відкладення розгляду справи. Зупинення провадження у справі та його відновлення. Закриття провадження у справі та залишення заяви без розгляду.

Фіксування судового засідання технічними засобами. Журнал судового засідання. Зауваження щодо технічного запису судового засідання, журналу судового засідання та їх розгляд. Протокол окремої процесуальної дії поза судовим засіданням.

Заочний розгляд справи.

Поняття, значення і види судових рішень. Вимоги, яким повинно відповідати судове рішення. Зміст судового рішення. Негайне виконання рішення суду. Визначення порядку і строку виконання рішення суду та забезпечення його виконання. Проголошення рішення суду. Додаткове рішення суду.

Усунення недоліків судового рішення судом, який його постановив: виправлення описок та арифметичних помилок у судовому рішенні. Роз'яснення рішення суду.

Набрання судового рішення законної сили. Ухвала суду першої інстанції та їх законна сила. Окремі ухвали. Заочне рішення суду.

Тема 19. Перегляд судових рішень

Теоретичні засади перегляду судових рішень. Суть, значення, ознаки та загальна характеристика апеляційного провадження. Суди апеляційної інстанції. Право апеляційного оскарження та процесуальний порядок його реалізації. Прийняття апеляційної скарги до розгляду. Підготовка до розгляду і розгляд справи судом апеляційної інстанції. Повноваження суду апеляційної інстанції. Ухвали та рішення апеляційного суду.

Суть і значення касаційного оскарження щодо перевірки рішень і ухвал суду першої і апеляційної інстанції. Право касаційного оскарження та процесуальний порядок його реалізації. Прийняття касаційної скарги до розгляду. Підготовка до розгляду справи та розгляд касаційної скарги судом касаційної інстанції. Повноваження суду касаційної інстанції. Ухвали та рішення суду касаційної інстанції.

Поняття, суть та значення перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами. Підстави перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами. Процесуальний порядок перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами.

Тема 20. Непозовні провадження

Загальні положення окремого провадження, його поняття та особливості. Види справ, які розглядаються в порядку окремого провадження.

Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи.

Надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою. Усиновлення. Встановлення фактів, що мають юридичне значення. Відновлення прав на втрачені цінні папери на пред'явника та векселі. Передача безхазяйної нерухомої речі в комунальну власність. Визнання спадщини відмерлою. Надання особі

психіатричної допомоги в примусовому порядку. Обов'язкова госпіталізація до протитуберкульозного закладу. Розкриття банками інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Екзаменаційні питання розроблені на основі даної програми мають на меті комплексну перевірку теоретичної і практичної підготовки здобувачів до реалізації дослідження з обраної спеціальності.

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

1. Предмет і метод цивільного права та його значення.
2. Структура цивільних правовідносин та їх види.
3. Форми, засоби та способи захисту цивільних прав.
4. Передумови участі у цивільних правовідносинах.
5. Поняття та види юридичних осіб.
6. Припинення представництва за довіреністю.
7. Типи, форми та види права власності і їх правове значення.
8. Речові способи захисту прав власності.
9. Наслідки порушення зобов'язань.
10. Підстави притягнення до цивільної відповідальності
11. Заповіт та його види.
12. Поняття та види сімейних правовідносин.
13. Поняття юридичного стану в сімейному праві та їх види.
14. Захист сімейних прав. Форми та способи захисту сімейних прав.
15. Недійсність шлюбу: поняття та види.
16. Поняття, підстави та наслідки припинення шлюбу.
17. Класифікація особистих немайнових прав подружжя.
18. Встановлення факту батьківства та материнства.
19. Поняття і суб'єкти усиновлення.
21. Гарантії забезпечення принципу процесуальної рівності сторін у цивільному судочинстві.
22. Особливості дії норм цивільного процесуального законодавства у часі, просторі та за колом осіб.
23. Змагальність цивільного процесу як спосіб та мета досягнення істини у справі.
24. Суб'єкт, об'єкт та зміст цивільних процесуальних відносин та їх співвідношення.
25. Встановлення фактів, що мають юридичне значення у цивільному судочинстві
26. Поняття «дієздатність» у цивільному праві та цивільному процесі та їх співвідношення.
27. Законний представник у цивільному процесі.
28. Доказові презумпції: поняття та особливості використання у цивільному процесі.
29. Треті особи у цивільному процесі.
30. правонаступництво у цивільному процесі.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Велика українська юридична енциклопедія; у 20 т. Харків: Право, 2016. Т. 9: Цивільне право / ред. кол.: Н. С. Кузнецова (голова), О. В. Кохановська (заст. голови), А. Б. Гриняк (відп. секретар) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права НАН України; Нац. Юрид. Ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2023. 928 с.
2. Ромовська З. Українське цивільне право. Договірне право: Академічний курс. Львів: ПАІС, 2020. 464 с.
3. Цивільне право. Особлива частина: навч. посіб. / [Аврамова О. Е., Вакулович Е. В., Горбенко А. С. та ін.]; за заг. ред. Ю. М. Жорнокуя, О. Є. Кухарєва ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2023. 420 с.
4. Чернега В. М. Сімейне (національне, міжнародне, порівняльне) право: підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2023. 370 с.
5. Чернега В. М. Актуальні проблеми цивільного права та процесу: навч. посіб. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. 254 с.
6. Чернега В. М. Цивільне право: національне, міжнародне, зарубіжне, порівняльне: підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2025. 498 с.

Додаткова література

1. Володимир Васильович Луць: спогади про Людину, Вченого, Вчителя. Збірник спогадів до 90-річчя від дня народження / За ред. А. Б. Гриняка, Н. В. Міловської. Київ: Алерта, 2023. 192 с.
2. Імплементация міжнародних стандартів у цивільне та господарське судочинство України [Електронний ресурс]: зб. матеріалів П'ятого наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 7 черв. 2022 р.) / [упоряд. В. М. Короленко]; НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака НАПрН України. - Електрон. текст. дані. – Київ: НДІ приват. права і підприємництва ім. В. Г. Бурчака НАПрН України, 2022. - 1 електрон. опт. диск (DVD-R); 12 см. - Систем. вимоги: Adobe Acrobat (PDF-файли); DVD-R 16x, 4,7 Gb, 120 min. - Назва з етикетки диска.
3. Методологічні питання приватного права: збірник наукових праць за матеріалами міжнародної наукової конференції «Академічний дискурс методології приватного права: до 25-річчя НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф.Г. Бурчака» (03 грудня 2021 р., м. Київ, м. Івано-Франківськ, м. Хмельницький). Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака, 2022. 226 с.
4. Недійсність правочинів: монографія / за заг. ред. О.О. Кота, А.Б. Гриняка, М.М. Великанової. Київ: Алерта, 2025. 232 с.
5. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу: монографія / за заг. ред. Н. С. Кузнецової. 2-ге вид., доп. та перероб. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 908 с.
6. Оновлення регулювання приватних відносин: проблеми і перспективи: монографія / за заг. ред. О. О. Кота, А. Б. Гриняка, М. М. Великанової. Київ: Алерта, 2024. 296 с.

7. Правова доктрина та правнича освіта: функціональні зв'язки: збірник наукових праць / за заг. ред. О.О. Кота, А.Б. Гриняка, М.М. Хоменка. Київ : Алерта, 2023. 158 с.

8. Сапіжак Я. Я. Захист спадкових прав дитини в нотаріальному та цивільному процесах України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Івано-Франківськ, 2024. 16 с.

9. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Війна, приватне право та цивільне законодавство. *Приватне право в умовах війни*: матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 15 листопада 2022 р.) / за заг. ред.: д. ю. н., проф. Є. Харитонova, д. ю. н., проф. І. Давидової; НУ «ОЮА». Одеса: Фенікс, 2022. С. 26-31.

10. Цивільне право України: погляд у майбутнє: збірник наукових праць до 70-річчя з дня народження Наталії Семенівни Кузнєцової / за заг. ред. Р. О. Стефанчука, О. О. Кота. Одеса: Видавництво «Юридика», 2024. 622 с.

11. Цікало В. І. Проблеми здійснення та захисту корпоративних прав: реф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Львів, 2023. 40 с.

12. Чернега В. М. Атипові норми цивільного права. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. №3. С. 132-142. URL: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/07/26.pdf>

13. Чернега В. М. Візія механізму правового регулювання цивільних відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Вип. 76. Ч. 1. С. 194-200.

14. Чернега В. М. Вік усиновлювачів за законодавством дійсних і потенційних держав-членкинь ЄС, Королівства Норвегія та Швейцарської Конфедерації. *Актуальні проблеми сімейного права*: матер. І міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України Жилінкової Ірини Володимирівни (м. Харків, 12 квіт. 2024 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. цив. права; НАПрН України, Від-ня цив.-прав. дисциплін; Гром. орг. «Цивілістична платформа». Харків: Право, 2024. С. 94-96.

15. Чернега В. М. Класифікація норм права, що впорядковують відносини, об'єктом яких є електронні та цифрові гроші. *Правова держава*. 2024. №55. С. 148-154.

16. Чернега В. М. Механізм правового регулювання мультимодальних перевезень. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2023. №61. С. 62-66.

17. Чернега В. М. Морально-правові засади в спадковому праві України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Вип. 1 (48). С. 38-41.

18. Чернега В. М. Минуле, сучасне та майбутнє компаративної цивілістики. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2023. №1(25). С. 51-55. URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/2582>

19. Чернега В. М. Надбання законодавства України про інтелектуальну власність за час карантину та воєнного стану. *Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права*: матеріали Сьомої всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Львів, 25 травня 2023 р.). Львів: Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2023. С. 246-250.

20. Чернега В. М. Норми національного та зарубіжного сімейного права

(порівняльно-правовий аспект). *Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав у сучасних умовах*: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. Ч. Н. Азімова (м. Харків, 13 груд. 2024 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. цив.-прав. політики, права інтелект. власності та інновацій, Каф. цив. права; за підтримки Ін-ту правотворчості та наук.-прав. експертиз НАН України і Всеукр. гром. орг. «Асоц. цивілістів України». Харків: Право, 2025. С. 86-90.

21. Чернега В. М. Проблеми та потенціал механізму правового регулювання сімейних відносин: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. 508 с.

22. Чернега В. М. Релевантність та іррелевантність цивільно-правової термінології вимогам нашого часу. *Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи*: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23 лютого 2024 р.). Тернопіль: Вектор, 2024. С. 539-541.

23. Чернега В. М. Розвиток цивільного законодавства України в період дії воєнного стану. *Закарпатські правові читання. Право як інструмент стійкості та розвитку в умовах сучасних цивілізаційних викликів*: матеріали XV міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27 квітня 2023 року). Частина II. Львів –Торунь: Liha-Pres, 2023. С. 202-205.

24. Чернега В. М. Розвиток цивільного, цивільного процесуального та сімейного законодавства України посткарантинного періоду в умовах воєнного стану. *Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних та сімейних прав у сучасних умовах в Україні*: матеріали науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Чингізхана Нуфатовича Азімова (м. Харків, 12 січня 2024 р.). Харків, 2024. С. 62-64.

25. Чернега В. М. Систематика атипових норм цивільного процесуального права. *Правова держава*. 2024. №53. С. 131-137.

26. Чернега В. М. Спеціалізовані (атипові) норми національного транспортного права. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2024. №1 (70). С. 141-147.

27. Чернега В. М. Українська наука цивільного процесуального права на початку III тисячоліття. *Правова держава*. 2023. № 49. С. 92-100.

28. Чернега В. М. Українське сімейне ретроправо, проблеми та потенціал національного сімейного законодавства нашого часу. *Правова держава*. 2025. №57. С. 200-210.

29. Cherneha V. Mechanizm for legal regulation of intellectual property relations in Ukraine. *Юридичний вісник*. 2023. №3. С. 59-71.

30. Cherneha V. The mechanism for legal regulation of business entities'tortious obligations in Ukraine. *Multidisciplinary Reviews*. 2023. Vol. 6 Issue 2. P. 1-6.

МОДУЛЬ 4.

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

Тема 1. Адміністративне право як провідна галузь права

Адміністративне право як одна з провідних галузей у правовій системі України. Предмет адміністративного права. Метод правового регулювання. Співвідношення адміністративного права з іншими галузями права. Наука адміністративного права.

Тема 2. Адміністративно-правові норми, система і джерела адміністративного права

Механізм адміністративно-правового регулювання. Поняття адміністративно-правової норми. Структура адміністративно-правової норми. Класифікація адміністративно-правових норм. Система адміністративного права як внутрішня побудова галузі. Загальна, особлива та спеціальні частини адміністративного права. Джерела адміністративного права. Систематизація адміністративного законодавства.

Тема 3. Реалізація адміністративно-правових норм та адміністративно-правові відносини

Форми реалізації адміністративно-правових норм. Поняття адміністративно-правових відносин як системи прав та обов'язків органів виконавчої влади, посадових осіб і службовців, а також взаємозв'язку між ними в результаті публічно-владних повноважень та відповідальності в сфері державного управління. Види та структура адміністративно-правових відносин. Принципи адміністративного права.

Тема 4. Суб'єкти адміністративного права (приватні особи)

Суб'єкти адміністративного права: поняття, ознаки, види, юридична характеристика. Суб'єкт адміністративного права (суб'єкт адміністративних правовідносин). Адміністративна правоздатність та адміністративна дієздатність. Суб'єктивні права та обов'язки в сфері державного управління. Система суб'єктів адміністративного права. Адміністративно-правовий статус фізичних осіб: громадян, іноземців, осіб без громадянства та біженців. Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань. Адміністративно-правовий статус підприємств та установ.

Тема 5. Органи виконавчої влади: поняття, система, адміністративно-правовий статус

Система органів виконавчої влади та основні засади її структурної побудови. Законодавче забезпечення організації та діяльності Кабінету Міністрів України. Види, організація та діяльність центральних органів виконавчої влади. Місцеві органи виконавчої влади.

Тема 6. Адміністративно-правовий статус інших публічних суб'єктів адміністративного права

Адміністративно-правовий статус інших державних органів. Адміністративно-правовий статус Президента України. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування. Адміністративно-правовий статус політичних партій.

Тема 7. Публічна служба та її адміністративно-правове регулювання

Сутність публічної служби. Поняття, види, категорії посад та ранги державної служби. Правовий статус державного службовця. Вступ на державну службу. Проходження державної служби. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність державних службовців. Припинення державної служби: підстави та правові наслідки. Патронатна служба, служба в органах місцевого самоврядування, дипломатична служба.

Тема 8. Форми і методи діяльності публічної адміністрації. Адміністративно-правові режими

Поняття та принципи діяльності публічної адміністрації. Форми діяльності публічної адміністрації: поняття та класифікація. Правові акти органів публічної адміністрації: поняття, види (нормативні та адміністративні), вимоги, порядок прийняття, чинність. Адміністративні договори як правова форма діяльності публічної адміністрації. Дискреційні повноваження органів публічної адміністрації. Методи діяльності публічної адміністрації та їх правова характеристика. Адміністративно-правові режими: поняття, ознаки, види.

Тема 9. Адміністративні провадження

Історія розвитку та наукові концепції адміністративного процесу. Принципи та правові презумпції адміністративного процесу. Структура адміністративного процесу. Адміністративні провадження: поняття, стадії та класифікації. Суб'єкти адміністративного провадження. Загальна характеристика неюрисдикційних адміністративних проваджень. Юрисдикційні адміністративні провадження.

Тема 10. Правове регулювання надання адміністративних послуг

Поняття, ознаки та принципи надання адміністративних послуг. Правові засади надання адміністративних послуг (основні вимоги до регулювання). Загальна характеристика процедури надання адміністративних послуг (порядок надання, ЦНАП, адміністратор).

Тема 11. Нагляд і контроль за діяльністю органів виконавчої влади у системі засобів забезпечення законності у сфері публічно-правових відносин

Поняття і види контролю за діяльністю органів виконавчої влади. Державний контроль за діяльністю органів виконавчої влади: парламентський контроль; внутрішній адміністративний контроль; контроль з боку Президента України; судовий контроль. Контроль органів місцевого самоврядування та

громадських об'єднань за діяльністю органів виконавчої влади.

Тема 12. Звернення громадян як форма позасудового захисту їх прав, свобод та законних інтересів

Поняття і види звернень громадян. Вимоги до звернень громадян та правові наслідки їх недотримання. Загальна характеристика процедури розгляду звернень громадян.

Тема 13. Правове регулювання адміністративного примусу в Україні

Сутність адміністративного примусу. Види заходів адміністративного примусу. Ознаки заходів державного примусу. Заходи адміністративного попередження, запобіжні адміністративні заходи (загального та спеціального призначення).

Тема 14. Законодавче регулювання адміністративної відповідальності та проблеми її ефективності

Поняття адміністративного правопорушення. Ознаки адміністративного правопорушення. Склад адміністративного правопорушення. Властивості складу адміністративного правопорушення. Види складів адміністративних правопорушень. Структура складу адміністративного правопорушення. Об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Поняття адміністративної відповідальності, її підстави. Відокремлення адміністративної відповідальності від інших видів юридичної відповідальності. Характеристика адміністративних стягнень.

Тема 15. Адміністративна відповідальність юридичних осіб

Правове регулювання адміністративної відповідальності юридичних осіб, поняття вини юридичної особи. Особливості кваліфікації діянь юридичних осіб. Заходи адміністративної (стягнення), що застосовуються до відповідальності юридичних осіб.

Тема 16. Загальні засади адміністративного судочинства

Поняття та ознаки адміністративного судочинства. Адміністративна юрисдикція і підсудність адміністративних справ. Суб'єкти судового адміністративного процесу. Система адміністративних судів України. Адміністративно-позовне провадження. Апеляційне провадження. Касаційне провадження. Провадження за винятковими обставинами. Судові рішення та їх виконання.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

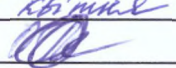
Екзаменаційні питання розроблені на основі даної програми мають на меті комплексну перевірку теоретичної і практичної підготовки здобувачів до реалізації дослідження з обраної спеціальності.

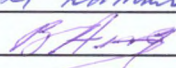
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

1. Поняття, предмет, принципи АП, співвідношення АП з іншими галузями права.
2. Система АП та її складові елементи.
3. Джерела АП України: поняття та загальна характеристика.
4. Адміністративно-правові норми: поняття, особливості, дія у часі та просторі, класифікація.
5. Поняття і форми реалізації адміністративно-правових норм.
6. Адміністративно-правові відносини: поняття, особливості та їх класифікація.
7. Поняття, види та загальна характеристика суб'єктів АП.
8. Адміністративно-правовий статус громадян.
9. Адміністративно-правовий статус іноземців, осіб без громадянства та біженців.
10. Система органів виконавчої влади.
11. Адміністративно-правовий статус КМУ.
12. Види, організація та діяльність центральних органів виконавчої влади.
13. Адміністративно-правовий статус Президента України.
14. Право на державну службу, умови вступу та обмеження при вступі на державну службу.
15. Проходження державної служби в Україні.
16. Припинення державної служби: підстави та правові наслідки.
17. Поняття та принципи діяльності органів публічної адміністрації.
18. Правові акти публічної адміністрації: поняття, види, вимоги, порядок прийняття, чинність.
19. Адміністративні договори як правова форма діяльності органів публічної адміністрації.
20. Адміністративно-правові режими: поняття, ознаки та види.
21. Адміністративні послуги: поняття, ознаки і види.
22. Принципи надання адміністративних послуг в Україні.
23. Загальна характеристика процедури надання адміністративних послуг в Україні.
24. Поняття, види та вимоги щодо оформлення звернень громадян.
25. Порядок розгляду звернень громадян: процедура, суб'єкти та строки розгляду.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Адміністративне право України (загальна частина): навч. посіб. / [Остапенко О. І. Ковалів М. В., Єсімов С. С. та ін.]; [Вид. 2-е, доп.]. Львів: СПОЛОМ, 2021. 616 с.
2. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
3. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
4. Смокович М.І., Бевзенко В.М. Адміністративний процес України: теорія, практика: підручник. Заг. ред. д. ю. н., проф. Бевзенка В.М. пер. з нім. і адапт. Рижкова Г.В. Київ: ВД «Дакор», 2020. 1346 с.
5. Армаш Н., Дрозд О., Ігнатенко В. та ін. Оскарження судових рішень і ухвал в системі адміністративного судочинства України: практичний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 272 с.
6. Адміністративне процесуальне право України: навч.-метод. посіб. / І. О. Картузова [та ін.]; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". К.: Фенікс, 2016. 400 с.
7. Загальне адміністративне право: підручник / [Гриценко І.С., Мельник Р.С., Пухтецька А.А. та ін.]; за заг. ред. І.С. Гриценка. К.: Юрінком Інтер, 2015. 568 с.

Затверджено на засіданні кафедри
загальнотеоретичних правових
і соціально-гуманітарних дисциплін,
протокол № 8 від 29 квітня 2026 р.
Завідувач кафедри **Олена РОМАНОВА**

Затверджено на засіданні кафедри
кримінального права та процесу
протокол № 8 від 21 квітня 2026 р.
Завідувач кафедри **Валерій АНДРУСІВ**

Затверджено на засіданні кафедри
міжнародного та приватного права,
протокол № 7 від 15 квітня 2026 р.
В.о. завідувача кафедри **Віталій ЧЕРНЕГА**